

A MISKOLCI AGGLOMERÁCIÓ KISVÁROSAI¹

KRISTÓF ANDREA

SMALL TOWNS IN THE MISKOLC AGGLOMERATION

By the present days significant differences have occurred in the socio-economic processes of the towns in the agglomeration of Miskolc. The eight examined towns, which were not uniform even formerly, can be categorized into three distinct groups based on their position in spatial structure, functional role and gravity zone. The dynamism and the social, economic and physical restructuring of Nyékládháza, Emőd, Alsó- and Felsőzsolca have been present up until now. Sajóháony, Sajószentpéter and Szikszó became more independent from the direct impact of Miskolc due to their traditional history as small towns and industrialization during the socialist era, however, they have lost their dynamism by today, therefore they are trying to find their position within the restructuring agglomeration of Miskolc. Onga, which is the youngest town in the agglomeration of Miskolc, is in a special situation. The role of Miskolc in the growth and socio-economic development of Onga has been dominant in the past decades, however, the town is still underdeveloped.

1. BEVEZETÉS

Az urbanizáció egyes szakaszainak és elemeinek kutatása, az egyre összetettebb térbeli mozgások és időbeli eltolódások eredményeként, a hazai nagyvárosok esetében sem egyszerű. A tágabban értelmezett urbanizáció a leglátványosabb változást a nagyobb városok és környezetük viszonylatában zajló centralizáció (agglomeráció) és decentralizáció (szuburbanizáció) révén valósítja meg. Az elmúlt évtizedek kutatásainak egyik neurálgikus pontja az agglomerálódás és a szuburbanizálódás kettős folyamatának elkülönítése egy adott nagyváros szuburbanizációs terében, azaz a népesség, a gazdaság és a kultúra településhálózaton belüli átrendeződésének vizsgálata (ENYEDI 1984, DÖVÉNYI – KOVÁCS 1999, TÍMÁR 2006 stb.). A miskolci agglomeráció kisvárosainak tanulmányozása e tekintetben is fontos, egyrészt a szuburbanizációs-agglomerációs folyamatok specifikumainak, másrészt a kisvárosok térszerkezeti-funkcionális helyzetének feltárása érdekében. A Miskolchoz kapcsolódó szuburbanizációs folyamatok aspektusából készült tanulmányok (pl. BAJMÓCY 2006, HARDI 2012, KRISTÓF 2013, KÓKAI 2012 stb.), valamint az agglomerációs-vonzáskörzeti kutatások (LŐCSEI 2004, KŐSZEG-FALVI 1999, SZALKAI 2010, BAJMÓCY 2009 stb.) egyaránt rávilágítanak arra a tényre, hogy a társadalmi-gazdasági folyamatok súlypontjai megváltoztak. E súlypont napjainkra a KSH által lehatárolt miskolci agglomeráció déli településeire tolódott, illetve a jövőben

---

¹ A kutatás a TÁMOP-4.2.4.A/2-11/1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

északkelet felé kibővíülhet. Mindez a miskolci agglomerációs-szuburbanizációs tér átstrukturálódását, kisvárosainak társadalmi, demográfiai, gazdasági és funkcionális differenciálódását eredményezte. A Miskolc vonzásában lévő kisvárosok sajátosan kettős szerepben (szorításban) jelennek meg. A nagyváros erősen hat rájuk, miközben ők maguk is rendelkezhetnek vonzáskörzettel. A tanulmány alapcélkitűzése, az alábbi kérdések megválaszolása: Mely erőforrások (Miskolc, ill. saját vonzáskörzetük) dominánsak a miskolci agglomeráció kisvárosaiban? Feltehető, hogy erőforrásaikat körzetükből gyarapítják, onnan táplálkoznak, miközben ők maguk a nagyvárost táplálják. Vagy mégsem? Ha a központi nagyváros hatása domináns, akkor valóban lényegesen jobb helyzetben vannak-e a miskolci agglomeráció kisvárosai, mint az őket körülvevő vagy a nagyvárostól távolabb eső települések? A mennyiségi növekedés mellett a minőségi elemek is gyarapodtak-e? Csak a népességet vagy a gazdasági tevékenységet is koncentrálnak? Funkcionális helyüket tekintve szolgáltató kisvárosokká tudtak-e válni, megfelelve a kisvárosban és vonzáskörzeteikben élők elvárásainak? A népességgyarapodáson alapuló városodás mellett megjelentek-e a városiasodás elemei, s meg tudják-e tartani a kitepülteket?

2. A VIZSGÁLT TERÜLET LEHATÁROLÁSA

A miskolci agglomeráció lehatárolására számos kísérlet született (pl. *KSH 1998 ÉS 2003*, *BAJMÓCY 2009*, *KOVÁCS – TÓTH 2003* stb.), eredményét tekintve azonban sem az agglomerációs kritériumokat tekintve (pl. *KŐSZEGFALVI 1999*, *BAJMÓCY 2009*, *SZALKAI 2010*, *KOVÁCS – TÓTH 2003* stb.), sem az oda tartozó települések körét tekintve nem született konszenzus. A Központi Statisztikai Hivatal besorolása szerint 2003-ig 17 db település, azóta 13 db település alkotja Miskolc agglomerációját. Bajmócy Péter várostérség lehatárolása (2009) szerint a Miskolc-Kazincbarcikai agglomerációt 2 központ és 22 agglomerációs település alkotja. A lehatárolás problémáit jelzi, hogy a fentiekben túlmenően 53 átmeneti települést is elkülönített, amelyek hovatartozása jó néhány mutató tekintetében erősen kétséges. Szalkai Gábor (2010) várostérség lehatárolása, gyakorlatilag vonzáskörzeti lehatárolás. A közúti forgalom 2003 és 2007 közötti adatai alapján véleménye szerint Mezőkövesd (megyehatár) jelölhető ki nyugati irányban vonzáshatárként, míg észak felé egészen a szlovák határig érezhető Miskolc hatása. Ugyanez a helyzet a 26-os úton is, ahol fokozatosan csökken a forgalom Bánrévéig. A 35-ös út forgalmát jelentősen megváltoztatta az autópályák átadása, a vonzáskörzet határa itt is egybeesik a megyehatárral, azaz Tiszaújvárosig terjed. A 37-es úton az elsődleges határt Szerencs jelenti, de az ezredforduló körüli években megfigyelhető volt egy másodlagos vonzáshatár is, amely egészen Sárospatakig terjedt.

Tóth Géza előadásában a településszerkezeti változásokat az északkelet-magyarországi autópálya építések kontextusában mutatta be (TÓTH 2004). Megvizsgálta, hogy a KSH 2003-as lehatárolásához képest (KOVÁCS – TÓTH 2003) a jövőben hogyan változhatnak az északkeleti régió nagyvárosi település-együtteseinek a potenciálváltozások függ-

3. A MISKOLCI AGGLOMERÁCIÓ ÉS KISVÁROSAI

A magyarországi agglomerációk kisvárosainak szuburbanizációs-reurbanizációs sajátosságait feltáró tanulmányok száma alig néhány (pl. *KŐSZEGFALVI 2008*, *PIRISI – TRÓCSÁNYI 2006*, *SCHUCHMANN 2008*, *KÓKAI 2012* stb.). A Miskolci agglomeráció és az ott elhelyezkedő vagy hozzá szorosan kapcsolható nyolc kisváros társadalmi-gazdasági folyamatainak részletes elemzésével keresem a válaszokat a bevezetőben megfogalmazott kérdésekre, problémákra. Az elmúlt két évtized változásait is a nagyváros-kisvárosok relációban helyeztem el. A vizsgált kisvárosok társadalmi-gazdasági folyamataira, funkciógazdagságára és differenciáltságukra koncentráltam, mindezt az agglomerációs-szuburbanizációs folyamatokba helyezve.

3.1. TÁRSADALMI-DEMOGRÁFIAI SAJÁTÓSÁGOK

Az állandó népesség száma, s annak időbeli változása mellett a vándorlási egyenleg is igen jó indikátora a demográfiai folyamatoknak a miskolci agglomeráció településein (*1. táblázat*). A központi város és a környező települések lakosságát összevetve a teljes agglomeráció lakosságának 81%-a élt a központi városban. Az állandó népesség számának változását vizsgálva megállapítható, hogy országos szinten 0,7% csökkenés mutatkozott 2002 és 2010 között, míg Miskolc az országos átlagot jelentősen meghaladó veszteséggel rendelkezett. Miskolc meglehetősen nagy népességvesztése különösen az évtized első felében volt jellemző. Ezzel egy időben, az agglomerációban enyhe növekedése volt tapasztalható, ami azt mutatja, hogy a város veszteségét részben a szuburbán kiköltözések okozhatták (*KRISTÓF 2013*).

1. táblázat: A miskolci agglomeráció állandó népességszámának változása és korcsoportjai (2002–2010)

Table 1: Population of the Miskolc agglomeration

	száma 2010 fő	Az állandó népesség változása			2002- 2010	Népesség kor szerinti összeté- le (2010, %)		
		2002- 2004	2005- 2007	2008- 2010		0-17	18-59	60-x
		%						
Miskolci KSH agglomeráció	209349	-1,9	-1,3	-1,4	-5,4	17,2	60,1	22,8
Miskolc nélkül az agglomeráció	40433	0,7	-0,4	-0,8	-0,9	19,7	61,6	18,7
Miskolc	168916	-2,4	-1,5	-1,5	-6,4	16,6	59,7	23,7
Miskolci statisztikai kistérség	268327	-1,4	-1,1	-1,3	-4,6	18,2	60,0	21,8
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	715562	-1,4	-1,5	-1,5	-5,4	19,8	59,0	21,1
<i>Magyarország</i>	<i>10014324</i>	<i>-0,5</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,5</i>	<i>-0,7</i>	<i>17,8</i>	<i>59,7</i>	<i>22,5</i>

Forrás: KSH T-Star adatok alapján saját számítás

A Miskolci statisztikai kistérségben a népesség csökkenése a megyei átlaghoz hasonló volt. Az évtized második felében a környező települések lélekszáma is csökkent,

s így a teljes agglomeráció is népességfogyásba fordult. A különbségekre csak részben nyújt magyarázatot az egyes területek eltérő korstruktúrája (1. táblázat). Az agglomerációban az aktív korúak aránya magasabb az országos átlagnál, s ez elsősorban a város környéki településeken érvényesül, míg Miskolc az országos átlaghoz hasonló értékkel rendelkezik. A fiatalok és az idősek arányát vizsgálva a város környéki települések lényegesen fiatalosabb korösszetételűek, míg a központi város elöregedő. A különbségek elsősorban arra vezethetők vissza, hogy az elmúlt évtizedben lezajlott kiköltözési folyamatban a fiatal felnőttek vettek nagyobb arányban részt, így a népesség-összetételét a fiatalabb korosztályok felé tolták el.

A népességszám változását a természetes szaporodás és a vándorlás együttesen alakítja. Az agglomerációk általában viszonylag fiatal népesség-összetétele miatt a kedvezőtlen hazai demográfiai helyzet mellett még általában kedvező természetes fogyási értékekkel rendelkeznek. Miskolc azonban a megyei átlagnál is rosszabb természetes fogyási mutatókkal bír. A demográfiai különbségeket tekintve fontos a migrációs adatok elemzése is. Arra nézve azonban nincsenek adataink, hogy honnan hova migrál a népesség, ezekre a jellemzőkre inkább csak következtethetünk a vándorlási egyenleg alapján, összevetve az egyes területi kategóriák értékeit (2. táblázat).

2. táblázat: A miskolci agglomeráció természetes szaporodásának/fogyásának és vándorlási egyenlegének változása (1990-2011)

Table 2: Demographic processes in the Miskolc agglomeration

	Települések száma	Népességszám			Természetes szaporodás		Vándorlási különbözet	
		1990	2001	2011	1990-2001	2001-2011	1990-2001	2001-2011
Miskolc lakónépessége	1	196442	184125	167754	-6785	-8425	-5532	-7946
Miskolci agglomeráció lakónépessége (Miskolc nélkül)	12	37226	39866	38890	822	-455	1826	-521
Miskolci statisztikai kistérség lakónépessége	40	288769	281867	262725	-5329	-9566	-1573	-9566
Miskolci járás lakónépessége	39	274953	268437	250530	-5465	-9199	-1051	-8708
Borsod-Abaúj-Zemplén	358	761963	744404	686266	-13395	-27418	-4164	-30720

Forrás: Népszámlálás 2011 alapján saját szerkesztés

A vándorlási egyenleget vizsgálva Miskolc és agglomerációjának adataiból látszik, hogy a térségen belül gyenge lehetett a szuburbanizáció, ami csökkentette a város, s növelte Miskolc környékének népességét. Ugyanakkor az ezredforduló után jelentős elvándorlás indult meg Miskolcra, amelynek csak egy része csapódhatott le a környező településeken, nagyobb része az ország más területeire irányulhatott. Ekkor a szuburbanizáció és a távolabbra történő elvándorlás egyaránt sújtotta a megyeszékhelyet, míg később a szuburbanizáció leállt (KRISTÓF 2013, KÓKAI 2012), azaz a szuburbanizációtól nagyobb mértékű volt az elvándorlás a szuburbániából is, így a városkörnyék településeinek összesített vándorlási egyenlege is negatívba fordult (3. táblázat). Miskolc jellemzőjévé vált, hogy napjainkra olyan népesség kibocsátó település, relatíve gyenge

belső mozgásokkal, ahol érvényesülnek az elvándorlás vitathatatlan jelei: az idősödő népesség, alacsony az aktív és a gyermekkorúak aránya. Mindebből következik, hogy a szuburbanizációt sem vizsgálhatjuk önmagában, annak klasszikus formái mellett a folyamatok jellemzőit nagymértékben módosíthatják a távolsági migráció hatásai is (HARDI 2012).

A fenti folyamatok alapján ismételten megállapíthatjuk, hogy a miskolci agglomeráció vizsgálatánál nem célszerű csupán az évtized elején a KSH által meghatározott települési kört vizsgálni, hiszen látható, hogy a későbbiek folyamán a szuburbanizációs-aggglomerációs folyamatok néhol túllépték azt, illetve ezen belül sem érvényesültek mindenhol. A kisvárosok esetében hasonló differenciáltság érvényesült, mind demográfiai, mind gazdasági elemeket tekintve (3. táblázat).

A kisvárosok állandó népességszámát, s annak időbeli változását vizsgálva, látható, hogy a növekedés az elmúlt évtized első éveiben volt jelentős. Ekkor megindult egy erőteljes kitelepülés Miskolcra, az északi, keleti és déli szektorokba, amiből tartósan csak a déli települések őrizték meg növekedésüket. A népességszám vizsgálatok szembetűnik, hogy öt kisváros esetében az elmúlt évtized közepétől jelentős népességszám csökkenés következett be (4. táblázat). A természetes szaporodáshoz és a migrációhoz kapcsolódó folyamatok együttes eredménye hogy e kisvárosok népesség-növekedése 2004-2006 között megállt. A legdinamikusabban Onga, Nyékládháza és Alsózsolca népessége növekedett, míg a legkevésbé Felsőzsolcáé (281 fő) és Emődé (52 fő). Sajóbábony, Sajószentpéter és Szikszó esetében több mint tíz éve folyamatos népességcsökkenés jellemző. Ez a népességveszteség igaz a megyeszékhelyre is, sőt a kijelölt agglomeráció egyes települései esetében is csökkenést tapasztalhatunk (3. táblázat). Jelentős népességnövekedést, az agglomerációt délről és keletről övező települések sora ért el, egybefüggő településhalmazt alkotva (pl. Kisgyőr, Bükkaranyos, Nyékládháza stb.). Ezek a települések elsősorban kiváló forgalmi helyzetük miatt értékelték fel, így nem véletlen, hogy a szuburbanizációs folyamatok súlypontját is itt találjuk (KRISTÓF 2013).

3. táblázat: A vizsgálatba bevont települések néhány demográfiai-gazdasági mutatója (1990-2011)

Table 3: Some characteristics of the surveyed settlements

Mutatók - Települések	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Miskolc	-2,8	-4,3	61,2	23,7	3,2	37,4	15,5	33,5	779	71,9	6,0	12,3
Alsózsolca	-0,6	-7,3	39,9	11,6	12,4	32,7	15,9	60,9	547	37,6	13,1	29,5
Emőd	2,7	-4,4	38,7	9,3	3,5	35,6	15,5	44,1	658	42,0	7,5	22,3
Felsőzsolca	-1,5	-6,7	52,6	19,7	11,8	36,1	13,9	57,1	747	67,2	11,7	38,4
Nyékládháza	12,2	6,5	54,5	18,9	0,2	38,5	13,8	24,6	850	59,0	12,4	30,6
Onga	10,9	0,8	41,5	11,7	20,2	33,1	23,4	58,0	586	36,5	14,8	33,4
Sajóbáony	-8,1	-2,9	39,7	9,5	7,7	32,3	20,7	44,0	574	38,3	6,8	13,8
Sajószentpéter	-2,9	-6,1	38,4	9,5	7,8	33,4	20,9	41,7	557	37,7	5,3	16,5
Szikszó	0,0	0,4	45,4	14,2	6,1	35,2	16,8	44,1	615	59,3	9,9	23,3
Alacska	0,6	-4,6	32,7	6,3	0,0	36,2	12,3	45,5	551	32,4	4,3	23,6
Arnót	17,7	0,2	54,7	19,5	0,8	40,8	14,4	39,9	857	70,7	23,6	48,9
Berzék	10,8	4,8	25,8	4,0	9,6	25,4	26,9	61,0	391	20,8	14,5	17,6
Bócs	3,0	2,1	39,5	11,5	10,4	35,6	13,7	47,2	628	40,5	18,2	21,7
Borsodarányos	22,7	1,8	41,9	14,4	3,6	34,4	19,9	47,0	606	42,5	21,2	22,3
Bükkszentkereszt	-0,3	1,3	52,2	17,3	0,0	40,0	14,2	14,5	755	60,7	6,6	27,5
Gesztely	5,9	-5,9	34,7	9,7	13,2	33,5	20,5	54,9	505	35,8	13,7	22,2
Harsány	6,1	4,6	41,4	12,8	4,5	36,1	15,6	42,0	642	46,6	14,2	23,6
Hernádkak	22,4	13,8	42,4	12,8	19,3	34,0	17,6	50,8	581	39,6	25,4	36,1
Hernádnémeti	2,0	-2,8	38,1	10,4	12,7	31,3	21,2	52,0	490	34,0	15,4	29,9
Kisgyőr	3,5	4,5	36,9	11,4	5,9	32,1	21,8	49,0	572	36,3	13,8	24,2
Kistokaj	24,8	12,7	58,6	23,1	0,1	41,8	13,9	26,3	1012	75,1	22,9	44,0
Kondó	5,6	0,2	33,1	4,5	0,5	30,1	21,0	30,4	528	21,3	8,4	20,7
Köröm	0,1	-6,7	15,1	4,3	43,4	16,7	37,5	85,4	190	8,7	26,5	14,9
Mályi	23,7	1,1	58,8	22,5	0,5	40,8	15,3	23,8	916	69,1	18,8	39,9
Muhi	5,4	-1,9	42,8	9,9	0,0	43,0	9,7	25,0	793	42,3	15,8	31,7
Ónod	8,9	-2,0	26,9	5,5	13,7	28,7	20,9	55,8	471	21,5	13,0	20,9
Parasznya	2,7	-3,3	36,1	8,1	4,8	32,3	18,4	43,0	528	31,8	6,2	19,9
Radostyán	0,0	-12,9	29,8	7,6	0,9	30,4	23,8	47,5	492	37,7	11,7	23,1
Répáshuta	-2,3	-12,9	41,1	10,1	0,0	33,4	18,6	11,8	707	70,4	7,7	29,2
Sajóceceg	3,0	6,9	44,3	10,5	0,0	40,0	11,7	24,6	751	47,1	11,0	21,3
Sajóhidvég	4,0	-12,0	21,8	6,4	23,8	23,7	26,9	68,9	361	8,6	12,8	17,5
Sajókápolna	-1,0	-7,8	32,0	8,0	1,8	28,7	26,1	35,3	503	21,8	11,5	17,2
Sajókeresztúr	-0,9	4,8	46,7	12,7	4,6	37,4	14,3	38,2	655	47,1	11,9	31,9

Mutatók - Települések	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Sajólád	9,6	-1,5	32,2	7,9	9,3	31,9	21,2	60,9	512	23,5	14,7	25,2
Sajólászlófalva	-3,6	-6,1	32,1	4,2	0,0	36,5	16,0	29,7	524	18,6	9,7	26,8
Sajópálfala	11,6	0,8	48,3	11,6	0,0	40,2	14,8	12,7	748	36,9	12,2	24,4
Sajópetri	6,5	- 4,6	30,9	5,3	8,8	30,9	19,5	61,8	425	28,3	16,5	27,8
Sajósenye	14,0	3,2	33,1	10,6	2,0	35,0	15,5	27,6	609	28,7	12,9	23,9
Sajóvámos	6,3	2,4	38,9	8,3	0,8	40,0	12,5	29,8	679	27,9	11,4	26,8
Sóstófalva	22,4	-7,6	28,3	2,7	2,9	28,0	23,0	51,6	339	30,7	15,6	9,0
Szirmabesenyő	0,3	-1,1	52,0	15,8	1,3	41,2	11,0	20,6	831	62,7	8,2	33,9
Újcsanáros	15,1	3,5	25,8	6,2	7,5	31,9	18,5	58,9	379	22,7	18,4	16,8
Varbó	5,4	-0,2	45,5	15,2	0,6	34,3	13,2	11,3	656	43,1	10,1	35,6
B-A-Z. megye:	-0,55	-4,1	43,1	14,2	8,5	33,8	18,3	47,0	619	46,6	7,9	17,0

1. vándorlási különbözet értékei (1990-2001) %, 2. vándorlási különbözet értékei (2001-2011) %, 3. érettségivel rendelkezők aránya (2011) %, 4. diplomával rendelkezők aránya (2011) %, 5. roma népesség aránya (2011) %, 6. foglalkoztatottak aránya (2011) %, 7. munkanélküliség alakulása (2011) %, 8. A legfeljebb ált. isk. végzettségűek aránya a nyilvántartott álláskeresőik körében (2011) %, 9. személyi jövedelemadó alapot képező jövedelem egy állandó lakosra (2011) eFt, 10. működő vállalkozások száma 1000 főre (2010) db, 11. épített lakások aránya (1990-2005) %, 12. négy vagy több szobás lakások aránya (2005) %

4. táblázat: A továbbszámított népességszám változása a vizsgált kisvárosokban (1990-2011)
 Table 4: Population change in the surveyed city, towns

Év	Miskolc	Alsó- zsolca	Felső- zsolca	Nyéklád- háza	Onga	Emőd	Szikszó	Sajó- bábony	Sajószent- péter
1990	196442	5723	6939	4432	4042	5422	6106	3291	13370
2001	184125	6044	7027	4906	4761	5414	6007	3137	13157
2002	182408	6208	7157	5021	4775	5471	6062	3165	13343
2003	180282	6190	7150	4957	4780	5474	5988	3140	13252
2004	177809	6228	7143	5015	4851	5458	5968	3099	13137
2005	175701	6239	7162	5005	4872	5458	5956	3096	12998
2006	174416	6191	7220	5008	4915	5370	5894	3070	12881
2007	172637	6186	7155	4993	4895	5300	5868	3015	12758
2008	171096	6148	7084	4939	4871	5253	5729	2978	12513
2009	170234	6044	7043	4950	4826	5203	5637	2877	12453
2010	169226	5976	6977	4978	4843	5108	5470	2827	12327
2011	167754	5977	6869	4991	4800	4983	5395	2813	12084

Forrás: KSH T-Star adatbázis alapján saját szerkesztés

A Miskolcra történő kiköltözések fokozódása miatt tíz százalék feletti vándorlási nyereséget – az 1990. évi népességszámhoz képest – tizenkét településen regisztráltak (3. táblázat). A folyamat 2001-2011 között is zajlott, azonban gyengült és egy-két település kivételével az évtized végére teljesen kifulladásra jutott. Az agglomerációból ki kell emelni Kistokajt és Mályit, valamint Sajókeresztúrt, de az agglomeráció határán kívül jelentős növekedést ért el pl. Bükkaranyos, Újcsanáros, Hernádkak.

Ha az elmúlt két évtized vándorlási egyenlegét az egyes településekre megvizsgáljuk, látható, hogy az agglomeráción belüli települések nagymértékben elvesztették dinamikájukat, Kistokaj, Nyékládháza és Mályi kivételével. Sőt több kisváros, pl. Alsó-zsolca, Sajóbábony, Szikszó és Sajószentpéter vándorlási vesztesége nagyobb volt 1990-2001, illetve 2001-2011 között, mint a megyei átlag (-0,5%, ill. -4,1%), azaz tartós vándorlási veszteséggel jellemezhetők (3-4. táblázat). Az okokat keresve mindazok ellenére sem beszélhetünk pozitív reurbanizációról, hogy a migrációs veszteség még Miskolc esetében is mérséklődött. A gyenge visszavándorlások mögött álló individuális motívumok skálája ongai szociálgeográfiai vizsgálataim alapján rendkívül széles volt, s a vándorlási egyenleg bizonyos értelemben eltakarja a népességcserélődés intenzitásának kettősségét is. Az évtized közepétől a kisvárosok migrációs vesztesége viszont egyre nő, Nyékládháza kivételével. A gazdasági-pénzügyi válsággal járó bizonytalanság egyszerre fékezheti és gyorsíthatja, illetve halasztja az egyének migrációs szándékait. E tekintetben is elgondolkodtató, hogy a vidéki népesség beáramlása, vagy a szuburbiaiából való visszaáramlás-e a meghatározóbb.

A népességszám és a vándorlási nyereség változásai mellett egyéb tényezők is mutatják a vizsgált kisvárosok társadalmi-demográfiai differenciáit. A népesség iskolázottsága fontos területi különbségeket tárhat fel, s jelzi a miskolci agglomeráció kisvárosainak sajátosságait. Az iskolai végzettség tekintetében különösen a 18 év feletti la-

kosságból legalább érettségivel rendelkezők aránya, valamint a 25 év feletti lakosságból egyetemi vagy főiskolai diplomával rendelkezők aránya (3. táblázat) világít rá a települési szintű különbségekre.

A minimum érettségivel rendelkező 18 év felettek aránya Miskolcon 61,2%, míg Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 43,1%, az általunk vizsgált településeken 15,1% (Köröm) és 58,8% (Mályi) között volt 2011-ben (3. táblázat). A megyei átlagot 12 db vizsgált településen haladta meg az érettségizettek aránya, a kisvárosok közül csak Nyékládháza, Felsőzsolca és Szikszó került e csoportba. E települések közül hét esetben a lakosság több mint felének volt minimum érettségije, ezzel az értékkel meghaladták a miskolci kistérség és járás – Miskolc nélküli – átlagértékét is. Az érettségizettek számának viszonylag alacsony értékei (40% alatt) négy vizsgált kisvárost is jellemeztek.

A legmagasabb iskolai végzettséget jelentő egyetemi vagy főiskolai oklevéllel rendelkező 25 év feletti diplomás lakosok aránya hasonló szélsőségeket jelez. A diplomások aránya Miskolcon 23,7%, míg Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 14,2%, az általunk vizsgált településeken (42 db) 2,7% (Sóstófalva) és 23,1% (Kistokaj) között volt 2011-ben. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei átlagot kilenc településen haladta meg a diplomások aránya. E települések közül öt esetben a lakosság közel 20%-nak volt diplomája, ezek: Kistokaj, Mályi (22,5%), Felsőzsolca (19,7%), Arnót (19,5%) és Nyékládháza (18,9%). Öt kisvárosban a felsőfokú végzettségűek aránya a megyei átlag alatti, míg Szikszó esetében az átlag értékével megegyező volt. E tény is megerősíti azt a feltételezésünket, hogy e települések esetében a szuburbanizáció nem valósult meg, inkább az valószínű, hogy e települések ruralizálódtak, s a kisvárosokba távolabbról érkezettek is ezt erősíthették. Feltételezésünket megerősíti a népesség etnikai összetételének vizsgálata (3. táblázat) is, amely rámutat arra a tényre, hogy a Miskolcot szociális, megélhetési okokból elhagyó, alacsony státuszú csoportok is bekapcsolódhattak az elmúlt két évtized lakóhely változtatásába. Annak eldöntése, hogy ez szuburbanizáció e vagy sem, mélyebb vizsgálatok szükségesek, melyek jelenleg Onga esetében állnak rendelkezésemre. A kérdőívekre kapott válaszok azt mutatják, hogy Ongán keverednek az agglomerációs és szuburbanizációs hatások. Az mindenképpen elgondolkodtató, hogy a megyei átlagtól (8,5%) magasabb roma népességű tizenhárom település mindegyike Miskolctól keletre helyezkedik el, homogén tömböt alkotva, melyből három kisváros. Korábbi szociálgeográfiai vizsgálataim során egy ilyen sajátos helyzetű kisváros (Onga) társadalmának településen belüli elkülönülésére és szegregációjára mutattam rá (KRISTÓF 2012).

3.2. GAZDASÁGI-INFRASTRUKTURÁLIS SAJÁTOSÁGOK

A miskolci agglomeráció lakóinak foglalkoztatottsági mutatói, ha áttételesen is, de jól jelzik az aktuális társadalmi-gazdasági folyamatokat. Feltételezésem szerint zömmel a tehetősebb városi középréteg költözött ki Miskolcra, akiknek munkahelye a központi városban marad, de egyúttal megemelik a szuburbán-agglomerálódó települések foglalkoztatottsági értékeit is. A statisztikai adatok megerősítik feltételezésemet, s a fog-

lalkoztatottságban markáns települési differenciák alakultak ki (3. táblázat). A foglalkoztatottak aránya a lakónépességből Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 33,7%, Miskolc lakónépességéből 37,4% volt 2011-ben. A statisztikai kistérségi és a járási átlag egyaránt 36,5%. A vizsgált kisvárosok közül csak Nyékládházán volt magasabb a foglalkoztatottsági érték, mint Miskolcon, ugyanakkor négy kisvárosban (Sajóbábony, Onga, Sajószentpéter, Alsózsolca) a foglalkoztatottság értékei a megyei átlag alatt maradtak.

A fenti tények markánsan befolyásolták az egy állandó lakosra jutó személyi jövedelemadó alapot képező jövedelem alakulását is, mely a települések szociális állapotára is utal (3. táblázat). A miskolci átlagtól (779 ezer Ft/fő) magasabb értéket csak hat település adatai mutattak, ezek között csak egy kisváros (Nyékládháza) található. Felsőzsolca, Emőd és Szikszó esetében a miskolci átlag 75-95 %-át érte el az SZJA alapot képező jövedelem, míg Sajóbábony, Onga, Sajószentpéter és Alsózsolca településeken Miskolc átlagának 75%-a alatt maradt. Megállapítható, hogy az agglomeráció keleti oldala lényegesen szegényebb a többinél és nagyobb a munkanélküliek, inaktívák aránya is ezeken a településeken (pl. Újcsanálós, Gesztely, Hernádkak).

Az agglomeráció egyes településeinek sajátosságairól közvetve fontos információkat adhat a munkanélküliség alakulása, mind az aktív keresőkhöz viszonyítva, mind a legmagasabb iskolai végzettségüket tekintve (3. táblázat). A munkanélküliek aránya az aktív keresőkhöz képest a vizsgált településeken 9,7% (Muhi) és 37,5% (Köröm) között változott. Tizenhét település értékei kedvezőbbek voltak, mint Miskolc értékei (15,5%), azonban csak két kisváros (Nyékládháza és Felsőzsolca) került ebbe a kategóriába. Nagyon magas munkanélküliség (20,1% felett) jellemezte Sajóbábonyt, Sajószentpéttert és Ongát, ahol a miskolci átlagot ötven százalékkal meghaladó volt a munkanélküliek aránya.

A munkanélküliség másik aspektusa szintén tanulságos, ahol a legfeljebb nyolc általános iskolai végzettségűek arányát vizsgáltam a nyilvántartott álláskeresők körében. Az első csoportba tartozó tizennégy településen (3. táblázat) Miskolc átlagától (33,5%) kedvezőbb értékek figyelhetők meg, melybe a kisvárosok közül csak Nyékládháza került. Ongán, Alsó- és Felsőzsolcán a munkanélküliek közel hatvan százalékának legmagasabb iskolai végzettsége az általános iskola nyolc osztálya volt mindössze, akiknek napjainkra esélyük is alig maradt a munka világába visszakérülni. Az alacsony iskolázottságú munkanélkülieket tömörítő települések mindegyike Miskolctól keletre helyezkedett el, a miskolci agglomeráció „szegény negyedében”.

A vizsgált kisvárosok gazdasági sajátosságainak fontos eleme lehet az ezer lakosra jutó működő vállalkozások számának alakulása, mind agglomerációs, mind települési szinten. A teljes elemzés helyett néhány példa elegendőnek tűnik e differenciák bemutatására. A működő vállalkozások számáról pontos adataink 2010-ből vannak, mely szerint Miskolcon 1000 lakosra 71,9 működő vállalkozás jutott. A vizsgált települések közül ezt az értéket, csak Kistokaj (75,1 vállalkozás/1000 fő) értékei múlták felül, míg Arnót (70,7 vállalkozás/1000 fő), Répáshuta (70,4 vállalkozás/1000 fő), Mályi (69,1 vállalkozás/1000 fő) és Felsőzsolca (67,2 vállalkozás/1000 fő) működő vállalkozásai

erősen megközelítették a központi város adatait. Szikszó (59,3 vállalkozás/1000 fő) és Nyékládháza (59,0 vállalkozás/1000 fő) emelkedett még ki magasabb vállalkozássűrűségi értékekkel. A fennmaradó öt kisvárosban az 1000 lakosra jutó működő vállalkozások száma nem érte el a megyei átlagot.

A nagyvárosi gazdasághoz való erős kötődéssel magyarázható, hogy a kisvárosok az 1000 lakosra jutó vállalkozások számában igen alacsony értékekkel rendelkeznek. A regisztrált vállalkozások mutatója elmaradt az országos átlagtól, és még inkább a városokat jellemző szinttől, ami arra utal, hogy ezek a kisvárosok elsősorban lakóhely funkciójukkal kapcsolódnak a központi településhez, azaz a funkcionális kiteljesedés egyáltalán nem mondható el róluk.

3.2.1. A LAKÁSÁLLOMÁNY MENNYISÉGI ÉS MINŐSÉGI ÁTALAKULÁSA

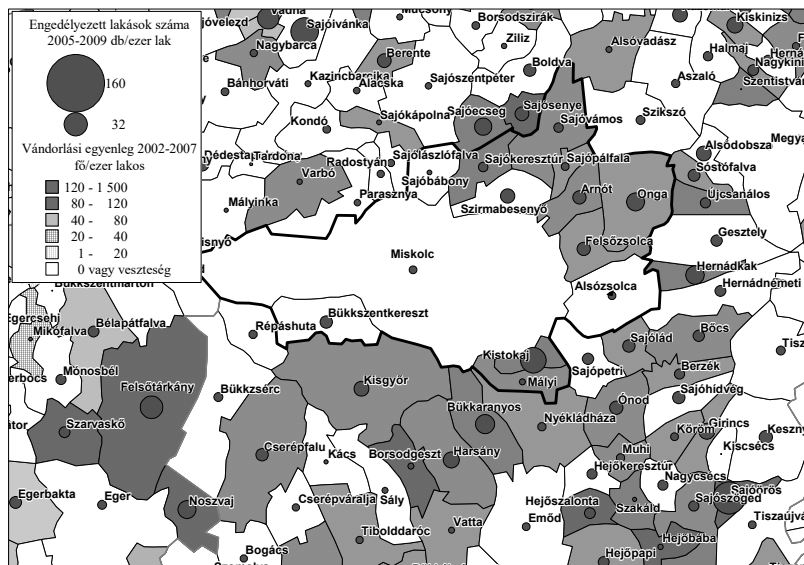
Az agglomerációs-szuburbanizációs társadalmi-gazdasági változások egyik fontos leképezése az állandó változásban lévő – mind számbelileg, mind területi eloszlásban –, a lakónépesség mozgására és a területi dinamikára is utaló: lakásállomány változása. A lakóhelyválasztás céltudatos döntés eredménye is, melyben a központi város helyett, annak környéke élvez preferenciát, az élhetőségi maximum (pl. környezeti állapot, esztétikum stb.) elérése érdekében. E tekintetben tanulságos megvizsgálni az épített lakások számának illetve minőségének alakulását is (3. táblázat). Az 1990-es éveket követő szuburbanizációs folyamatok erősödésével a lakásállomány is dinamikus bővülést és területi változást mutatott. Az épített lakások komfortossága (víz, gáz, csatorna) és nagysága (szobaszám, alapterület) tekintetében már korántsem ennyire kedvező a helyzet.

Az épített lakások arányát tekintve 1991-2005 között a vizsgált negyvenkét település (Miskolc ez esetben is kimaradt a vizsgálatból, torzító hatása miatt) 2005. évi lakásállományának 14,7%-a épült. Az átlagtól magasabb volt a lakásállomány bővülése tizennégy településen (3. táblázat), melyek közé a vizsgált kisvárosok közül csak Onga került. Nyékládháza, Alsó- és Felsőzsolca, valamint Szikszó lakásállomány gyarapodása 7,9% és 14,7% között változott. A megyei átlagtól (7,9%) alacsonyabb értékkel csak hét település rendelkezett, ezek között három kisváros (Sajóbabony, Sajószentpéter, Emőd) is megtalálható. A lakásállomány gyarapodása – mint látjuk – önmagában ellentmondásosan jelzi a szuburbanizációs folyamatokat, ezért fontos egy minőségi mutató bevonása a vizsgálatba, ez a négy vagy több szobás lakások aránya a teljes lakásállományon belül. E tekintetben a vizsgált 42 település átlaga (Miskolc ismét kimaradt) 27%, ettől magasabb volt az arány 16 településen. Különösen Arnót, Kistokaj és Mályi értékei kimagaslóak, ahol a lakások 40-49%-ában volt minimum négy szoba. A kisvárosok felében az átlag feletti értékek jellemzők, ugyanakkor Sajószentpéteren és Sajóbabonyban húsz százalék alatti a négy szobás lakások aránya (3. táblázat).

A vándorlási egyenleg és a lakásépítések közötti összefüggést szemléletesen mutatja a Hardi Tamás (2012) által készített 2. ábra, amely a szuburbanizációs folyamatok települési szintű differenciáltságán túl azt is bizonyítja, hogy a vizsgált nyolc kisváros fe-

lét (Alsózsolca, Szikszó, Sajóbáony, Sajószentpéter) nem, vagy alig érintette az agglomerációs-szuburbanizációs folyamat (2. ábra).

2. ábra: A vándorlási egyenleg és az engedélyezett lakásépítések a Miskolc környéki településeken
Figure 2: Migration balance and dwelling in the Miskolc region

Forrás: KSH adatok alapján számítottá és szerkesztette Hardi T.

Nem elhanyagolható, hogy e kisvárosok lakásállomány bővülése és lakásépítési dinamikája sem mutatható ki, sőt településenként jelentős időbeli eltolódás állapítható meg. E kisvárosokban az épített lakások száma az 1995 előtti értékek felére-harmadára esett vissza (5. táblázat). Minden bizonnyal a szuburbanizációt megelőző időkből épült lakások döntő súlya miatt, s a teljes lakásállomány közüzemi ellátottsága (pl. vezetékes ivóvíz, csatorna stb.) is elmaradt a nagyvárosok paramétereitől.

5. táblázat: Az épített lakások száma 1985-2009 között (db)
Table 5: Dwelling between 1985 and 2009

Időszak	Miskolc	Alsózsolca	Felsőzsolca	Nyék-ládháza	Szikszó	Onga	Emőd	Sajóbáony	Sajószentpéter
1981-1990	11583	362	538	443	351	444	328	185	822
1991-2000	2719	147	155	156	122	130	103	59	167
2001-2005	1803	86	79	68	92	88	42	18	73
2006-2011	1667	46	217	51	48	82	34	11	78
Összes lakás (2011)	76539	1824	2172	1852	2141	1574	1953	1138	4565

Forrás: KSH T-Star adatbázis

3.2.2. A KISVÁROSOK KÖZPONTI FUNKCIÓI

A kisvárosok központi funkcióit vizsgálva megállapítható, hogy a szolgáltatások mennyiségi és minőségi paraméterei egyaránt elmaradnak a kívánatostól (6. táblázat).

6. táblázat: A kisvárosok szolgáltató funkcióinak differenciálódása és területi hatóköre (2013)

Table 6: Services in the small towns

Szolgáltatások jellege		Felső- zsolca	Alsó- zsolca	Nyék- lád- háza	Szikszó	Onga	Emőd	Sajó- báony	Sajó- szent- péter
Gazdaság	Ipari park	+	+	-	+	-	-	+	+
	Takarékszövetkezet	+	-	-	OTP, +	-	-	-	OTP, +
Közlekedés	Helyi tömegközlekedés	+	-	-	-	-	-	-	-
Kereskedelem	Szakáruház	-	-	-	-	-	-	-	+
	Bíróság	-	-	-	+	-	-	-	-
Államigazgatás	Okmányiroda	+	+	-	+	-	+	-	+
	Rendőrőrs	+	+	-	+	-	+	+	+
	Munkaügyi kirendeltség	-	-	-	+	-	-	-	-
Oktatás	Kistérségi/járási kp.	-	-	-	+	-	-	-	-
	Középiskola	-	-	-	+	-	-	-	+
	Szakrendelő/kórház	+	+	-	kórház	-	-	-	+
Egészségügy	Mentőállomás	-	-	-	+	-	-	-	+
	Időskorúak otthona	-	-	-	-	-	-	+	+
	Művelődési központ	+	+	+	+	-	-	-	+
Kultúra	Múzeum	-	-	-	-	-	-	-	+
	Városi TV	+	-	-	+	-	-	-	+
Turizmus, rekreáció	Kereskedelmi szállás	-	-	-	-	-	+	+	+
	Uszoda	-	-	-	+	-	-	-	-
	Szabadidő/rend.csarnok	+	+	-	+	-	-	+	+

Forrás: Önkormányzati honlapok, cégkatalógusok alapján saját szerkesztés

Az operatív programokban megfogalmazott elvárásoknak e kisvárosok nagy része nem tud megfelelni, azaz nem szolgáltató kisvárosok, vonzó infrastrukturális, szolgáltatási és élethezési feltételekkel. A szűkebb környezetükre kiterjedő mikroregionális szolgáltató funkciók mennyiségét tekintve a kisvárosok jól differenciálódnak, e tekintetben Szikszó és Sajószentpéter tradicionálisan a legsokoldalúbb, ugyanakkor Onga, Nyékládháza és Emőd alig rendelkezik e központi funkciókkal, a tipikus alvóvárosok sajátosságait mutatják.

4. ÖSSZEGRÉS

A Miskolci agglomeráció kisvárosainak demográfiai folyamatai, társadalmi-gazdasági sajátosságai napjainkra jelentős differenciáltságot mutatnak, mely alapját képezheti csoportosításuknak is. A kisvárosok dinamikusabb csoportjánál (Nyékládháza, Alsó- és Felsőzsolca, Emőd) egyértelműen Miskolc közvetlen és közvetett hatása bizonyult erősebbnek, ezek valóban lényegesen jobb helyzetben vannak, mint az őket körülvevő

vagy a nagyvárostól távolabb eső települések. A mennyiségi növekedés mellett a minőségi elemek is gyarapodtak, s nem csak a népességet, hanem a gazdasági tevékenységet is koncentrálnak. Funkcionális helyüket tekintve szolgáltató kisvárosokká tudtak válni, megfelelve a kisvárosban és vonzáskörzeteikben élők elvárásainak. A népességgyarapodáson alapuló városodás mellett megjelentek a városiasodás elemei, s megtudják tartani a korábban idetelepülteket. Ezek a kisvárosok a szuburbanizációs-agglomerációs folyamatok nagy nyertesei.

Paradox módon a központi funkciókban gazdagabb, Miskolctól függetlenebb, jelentős vonzáskörzettel is rendelkező kisvárosokban (Szikszó, Sajóbáony, Sajószentpéter) kedvezőtlen demográfiai folyamatok érvényesülnek. A szuburbanizáció kevésbé érintette meg e kisvárosok társadalmát és gazdaságát, a korábbi ipari tevékenységek vonzó tényezői napjainkra elhalványultak, dinamizmusuk kifulladásra, így helyüket keresik az átstrukturálódó miskolci agglomerációban.

Onga, mint a miskolci agglomeráció legfiatalabb kisvárosa, sajátos helyzetben van. A kisváros növekedésében, társadalmi-gazdasági fejlődésében Miskolc szerepe évtizedek óta domináns, mindezek ellenére a településen fejletlen a vállalkozói infrastruktúra, nincsenek beépíthető iparterületek, alacsony színvonalúak a vállalkozásösztönző szolgáltatások, melyek akadályai a munkahely-teremtésnek és a helyi vállalkozások fejlődésének. Nem illeszkedik a lakossági igényekhez az önkormányzati intézményi ellátás, miközben a szolgáltatások minősége sem kielégítő. Onga felzárkózásának egyik előfeltétele, hogy mint szolgáltató kisváros a jövőben vonzó demográfiai, infrastruktúrális, szolgáltatási és élhetőségi lehetőségekkel is rendelkezzen.

IRODALOM

- BAJMÓCY P.** (2006): A hazai szuburbanizációs folyamatok trendjei 2000 után. In: Csapó T. – Kocsis Zs. (szerk.) Agglomerációk és szuburbanizálódás Magyarországon. Szombathely, Savaia University Press, pp. 112–127.
- BAJMÓCY P.** (1999): A szuburbanizáció sajátosságai Pécs környékén. *Földrajzi Értesítő* 1–2. pp. 127–138.
- DÖVÉNYI Z. – KOVÁCS Z.** (1999): A szuburbanizáció térbeni-társadalmi jellemzői Budapest környékén. *Földrajzi Értesítő*. 1–2. pp. 33–58.
- ENYEDI GY.** (1984): Az urbanizációs ciklus és a magyar településhálózat átalakulása. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- HARDI T.** (2012): Győr, Pécs és Miskolc agglomerációja a vidéki szuburbanizációban. In: Somlyódy Péter E. (szerk.): Az agglomerációk intézményesítésének sajátos kérdései. Pécs, pp. 15–41.
- KÓKAI S.** (2012): A reurbanizációs tér kisvárosainak jellemzői Északkelet-Magyarországon. *Településföldrajzi Tanulmányok* 1. sz. Szombathely, pp.
- KÖSZEGFALVI GY.** (1999): Nagyvárosaink. *Területi Statisztika* 2. (39.) évf. 1. szám. p. 24–42.

- KŐSZEGFALVI GY.** (2008): Agglomerálódó térségnek jól jön az új város. *Területi Statisztika* 11. (48). évf. pp. 347-349.
- KOVÁCS T. – TÓTH G.** (2003): Agglomerációk, településegységek a magyar település-rendszerben. *Területi Statisztika*. 6. (43.) évf. 4. szám. pp. 387–391.
- KOVÁCS T.** (szerk.) (2003): Miskolci agglomeráció. KSH, Miskolc. p. 82.
- KRISTÓF A.** (2012): Onga szociálgeográfiai vizsgálata. Szakdolgozat. Nyíregyházi Főiskola, p. 40.
- KRISTÓF A.** (2013): A miskolci szuburbia néhány jellemzője. In: Tanulmánykötet Dr. Dobány Zoltán főiskolai docens 60. születésnapjára (szerk. Kókai S.) Nyíregyháza, pp. 199-214.
- LŐCSEI H.** (2004): A vidéki városi agglomerációk fejlődési pályája. (műhelytanulmányok) MT.DP. 2004/24, MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest
- PIRISI G. – TRÓCSÁNYI A.** (2006): Átalakuló kisvárosok a Dél-Dunántúlon. *Földrajzi Értesítő*, 1-2. pp. 87-108.
- SCHUCHMANN J.** (2008): Városiasodó községek és nagyközségek az agglomeráció peremén. In: Csapó T. – Kocsis Zs. (szerk.): Nagyközségek és kisvárosok a térben. Savaria University Press, Szombathely. pp. 293–305.
- SZALKAI G.** (2010): Várostérségek lehatárolása a közúti forgalom nagysága alapján a magyar határok mentén. *Tér és Társadalom*. XXIV. évf. 4. szám. pp.161-173.
- TIMÁR J.** (2006): Az agglomerálódástól a szuburbanizációig: „Tértermelés” a posztszocialista Magyarországon. In: Csapó T. – Kocsis Zs. (szerk.): Agglomerációk és szuburbanizáció Magyarországon. Szombathely, Savaria University Press. pp. 35-51.
- TÓTH G.** (2004): Az autópálya nyomvonalak meghatározásának területfejlesztési vonatkozásai északkelet-magyarországi példán. *Fiatalkorú Regionális IV. Orsz. Konferenciája*. Győr. 2004. nov. 13.
- Észak-magyarországi Operatív program (2007-2013), CCI szám: 2007HU161PO006